

Latvijas Nacionālais kultūras centrs

Filma “Kas te tik laikmetīgs?”
Kristaps Ģelzis”

Informatīvie un metodiskie materiāli

SIA “Platforma filma”

Elza Ēķe

Elizabete Šatrovska

Baiba Guste

Teksta redaktore:

Elita Priedīte

Rīga

2016

SATURS

1. METODISKIE NORĀDĪJUMI UN IETEIKUMI FILMAS “KAS TE TIK LAIKMETĪGS? KRISTAPS ĢELZIS” IZMANTOŠANAI MĀCĪBU PROCESĀ	3
1.VARIANTS – DISKUSIJA (SKOLOTĀJAM).....	4
2.VARIANTS – ESEJA (SKOLOTĀJAM)	6
3.VARIANTS – INDIVIDUĀLS RADOŠAIS DARBS “KOLĀŽA” (SKOLOTĀJAM).....	9
2. FILMAS IZKLĀSTS PA MINŪTĒM	12
3. INFORMĀCIJA PAR FILMU	14
JĒDZIENI	14
KRISTAPA ĢELŽA RADOŠĀ BIOGRĀFIJA	15
VISPĀRĪGS KRISTAPA ĢELŽA MĀKSLAS RAKSTUROJUMS	16
FILMĀ IETVERTO KRISTAPA ĢELŽA MĀKSLAS DARBU RAKSTUROJUMS	18
IZMANTOTĀ LITERATŪRA	25

1. METODISKIE NORĀDĪJUMI UN IETEIKUMI FILMAS “KAS TE TIK LAIKMETĪGS? KRISTAPS ĢELZIS” IZMANTOŠANAI MĀCĪBU PROCESĀ

Filmu cikla “Kas te tik laikmetīgs?” izmantošanas mērķi mācību procesā.

- Veicināt izglītojamo izpratni par laikmetīgās mākslas nozīmi, tās daudzveidību saturiskajā un formālajā aspektā Latvijas kultūrvides kontekstā.
- Pilnveidot audzēkņu zināšanas par konkrēto Latvijas laikmetīgās mākslas pārstāvju radošo darbību.
- Rosināt audzēkņu kritiskās domāšanas pilnveidi caur Latvijas laikmetīgās mākslas pārstāvju daiļrades izpēti, salīdzinājumu, dekonstrukciju un analīzi.
- Izmantojot gūtās zināšanas, atziņas un prasmes, veicināt izglītojamo individuālo radošo darbību.

Mērķauditorija: 16 – 19 gadu veci jaunieši.

Filma “Kas te tik laikmetīgs? Kristaps Ģelzis”:

<https://www.youtube.com/watch?v=GiG7mmbVpag>

1.VARIANTS – DISKUSIJA (SKOLOTĀJAM)

Laiks: 1 mācību stunda

Mācību uzdevuma mērķis: pielietot esošās un gūt jaunas teorētiskās zināšanas par laikmetīgo mākslu Latvijas kultūrvides kontekstā, argumentēt savu viedokli par laikmetīgās mākslas parādībām un procesiem.

Mācību stundas uzdevums: mācīt izglītojamajiem pielietot zināšanas un savu iepriekšējo pieredzi, kā arī gūt jaunu informāciju; rosināt izglītojamos tālākai tēmas apguvei.

Uzdevums izglītojamajiem: noskatīties filmu, pielietojot iepriekšējo pieredzi, definēt laikmetīgās mākslas jēdzienu, iesaistīties aktīvā diskusijā par šādām tēmām:

- 1. Māksla ietekmē sabiedrību vai sabiedrība ietekmē mākslu? (Īsi komentēt vienu būtiskāko diskusijas rezultātā gūto atziņu)**
- 2. Izteiksmes līdzekļu, tēlu, simbolu izmantojums laikmetīgajā mākslā. Kristapa Ģelža piemērs. (Īsi komentēt vienu būtiskāko diskusijas rezultātā gūto atziņu)**

Izglītojamā ieguvums: būs gūts ieskats Latvijas laikmetīgās mākslas pārstāvja radošajā darbībā, kā arī laikmetīgās mākslas neviennozīmīgā satura, tēlu un simbolu interpretācijā, vizuālās mākslas komunikatīvo funkciju daudzveidībā; attīstītas skolēna domāšanas, novērošanas, salīdzināšanas spējas.

Vērtēšanas kritēriji: izglītojamo izpratne par laikmetīgo mākslu, līdzdalība mācību stundas darbā, attieksme pret mācību darbu. Mācību procesa sasniegumu vērtēšanai jāizmanto i/ni.

Mācību tehniskie līdzekļi: dators, projektor, pieeja internetam, filma “Kas te tik laikmetīgs? Kristaps Ģelzis”.

Darba piederumi un materiāli izglītojamajam: A4 pierakstu lapa, pildspalva, zīmulis.

Rezultātu prognoze: izglītojamie spēj patstāvīgi pielietot teorētiskās zināšanas un prot tās aktīvi izmantot mācību uzdevuma veikšanas laikā; spēj interpretēt mācību vielas saturu, argumentēt un pamatot savu viedokli, spēj saistīt jauniegūtās zināšanas, informāciju, pieredzi un iemaņas ar jau esošo, ir pilnveidojuši kritiskās un radošās domāšanas spējas, socializēšanās prasmes.

Nodarbības apraksts.

- Pirms filmas skatīšanās pedagogs iepazīstina ar mākslinieka biogrāfiju, radošo darbību (var tikt izmantots informatīvais materiāls).
- Skolēni nodarbības laikā skatās visu filmu (21:30 min.) vai arī tās fragmentus, atkarībā no izvēlētās tēmas.
- Pēc filmas noskatīšanās pedagogs organizē un vada diskusiju, izvēloties kādu no saistītajām tēmām.

1.Māksla ietekmē sabiedrību vai sabiedrība ietekmē mākslu? (1:39–2:57; 5:07–5:58; 8:55–16:36)

Kādā veidā Kristaps Ģelzis filmas laikā atklājas kā sabiedrisko norišu vērotājs un komentētājs? Kādas tēmas mākslinieku interesē, uztrauc?

Vai un kādā veidā mākslinieks var ietekmēt sabiedriskos procesus? Vai māksliniekam tas būtu jādara?

Vai un kādā veidā laiks un vieta, kurā mākslinieks dzīvo, ietekmē un nosaka viņa uzskatus un izpausmes mākslā?

Kādas var būt varas un mākslas attiecības? (Latvijas 20. gadsimta vēsturē, mūsdienās)

2.Izteiksmes līdzekļu, tēlu, simbolu izmantojums laikmetīgajā mākslā. Kristapa Ģelža piemērs. (5:03–7:07; 8:50–12:30; 14:20–15:52)

Kādās tehnikās strādājis Kristaps Ģelzis? Kā būtu skaidrojams Kristapa Ģelža un citu mūsdienu mākslinieku daudzveidīgo formālo risinājumu, tehniku izmantojums radošajā darbībā?

Vai un kādā veidā laikmetīgajā mākslā radošā darba ideja, koncepts ir būtiskāks par formālajiem risinājumiem?

Kādus simboliskos elementus, tēlus Kristaps Ģelzis izmantojis mākslas darbos? Kā tie palīdz atklāt mākslas darba vēstījumu?

- Pēc diskusijas pedagogs var aicināt skolēnus īsi komentēt vienu būtiskāko diskusijas rezultātā gūto atziņu.

2.VARIANTS – ESEJA (SKOLOTĀJAM)

Laiks: 1 mācību stunda

Mācību uzdevuma mērķis: pielietot esošās un gūt jaunas teorētiskās zināšanas par laikmetīgo mākslu Latvijas kultūrvides kontekstā, argumentēt savu viedokli par laikmetīgās mākslas parādībām un procesiem.

Mācību stundas uzdevums: izglītojamajiem patstāvīgi jāveic laikmetīgās mākslas izpēte, kas nodrošina iegūto teorētisko un praktisko zināšanu nostiprināšanos.

Uzdevums izglītojamajiem: noskatīties filmu par Kristapu Ģelzi, izpildīt mājasdarbu (darba lapa nr. 1), tas ir, brīvas formas esejā ietvert atbildes uz sagatavotajiem jautājumiem, iesniegt pedagogam veikto mājasdarbu.

Izglītojamā ieguvums: būs guvis ieskatu Latvijas laikmetīgās mākslas pārstāvja radošajā darbībā. Nostiprinājis un pielietojis teorētiskās un praktiskās zināšanas laikmetīgās mākslas izpētē, pilnveidojis spēju interpretēt tās saturu, argumentēt un pamatot savu viedokli, no tā izrietoši attīstījis kritiskās un radošās domāšanas spējas. Rosināta vērtību izzināšana un attieksmju veidošana mākslas un kultūrvides kontekstā.

Vērtēšanas kritēriji un forma: iesniegtā mājasdarba (darba lapas nr. 1) secīga un pilnīga izpilde, izpratne par laikmetīgās mākslas formālajiem un saturiskajiem aspektiem, līdzdalība mācību stundas darbā, attieksme pret mācību darbu. Mācību procesa sasniegumu vērtējumā jāizmanto vērtēšanas forma 1/10.

Mācību tehniskie līdzekļi: dators, projektors, pieeja internetam, filma “Kas te tik laikmetīgs? Kristaps Ģelzis”.

Darba piederumi un materiāli izglītojamajam: A4 pierakstu lapa (darba lapas nr. 1), pildspalva, zīmulis. Mājasdarba izpildei – dators, pieeja internetam, A4 pierakstu lapa (darba lapas nr. 1), pildspalva, zīmulis.

Rezultātu prognoze: izglītojamie spēj patstāvīgi pielietot teorētiskās zināšanas un prot tās aktīvi izmantot mācību uzdevuma veikšanas laikā, izpildot uzdoto mājasdarbu; spēj interpretēt laikmetīgās mākslas saturu un formālos aspektus, pamatoti argumentēt savu viedokli, spēj saistīt un sintezēt jauniegūtās zināšanas, informāciju, pieredzi un iemaņas ar jau esošo; ir pilnveidojuši kritisko un radošo domāšanu.

Nodarbības apraksts.

- Pirms filmas skatīšanās pedagogs iepazīstina ar mākslinieka biogrāfiju, radošo darbību (var tikt izmantots informatīvais materiāls), izdala darba lapas (nr. 1).
- Skolēni nodarbības laikā skatās visu filmu (21 min.), Filmās skatīšanās iespējama arī iepriekš mājās. Ja nav iespēja skatīties visu filmu, izvēlas fragmentus (1:38–2:40; 3:45– 5:45; 17:48–19:30).
- Pēc filmas noskatīšanās pedagogs (kā mājas darbu vai darbu klasē) aicina skolēnus rakstīt eseju, sekojot norādījumiem darba lapā (nr. 1).
- Kad eseja uzrakstīta, pedagogs klasē var veidot diskusiju par esejā iztirzājamajiem jautājumiem.

DARBA LAPA NR. 1 – ESEJA (SKOLĒNAM)

1. Uzmanīgi noskaties visu filmu vai fragmentus par Kristapa Ģelža (1:38–2:40; 3:45–5:45; 17:48–19:30) radošo darbību! Pievērs uzmanību, ko mākslinieks saka par ideju radīšanu, kā viņš uztver pasauli ideju radīšanas kontekstā! Ieklausies, ko par Kristapa Ģelža mākslinieciskajām idejām saka Laima Slava, Ilze Žeivate!
2. Uzraksti nelielu eseju brīvā formā! Apjoms – viena A4 lapa. Izsaki savas pārdomas par iegūto informāciju saistībā ar ideju radīšanas procesu, ietverot atbildes uz zemāk norādītajiem jautājumiem!
3. Nākamajā stundā radušos secinājumus, atziņas un pārdomas esi gatavs pārspriest ar klases biedriem!

Jautājumi.

Kā tu saproti Kristapa Ģelža filmā teikto par ideju radīšanas procesu?

“Mākslinieks ir kā tāds iekšdedzes dzinējs. Viņš iemācās radīt idejas. To iemācās pie mums Mākslas akadēmijā vai kādā citā kultūras augstskolā, vai kaut vai bērnu pulciņā. Otrs ir tas, cik tev bākā ir benzīns un, protams, idejas aprūkstas tad, kad šī degviela ir iztērēta. Vienīgais ceļš ir virzīties kaut kur ar to iekšdedzes dzinēju un degvielas palīdzību. Nospraust sev kādu mērķi, kurš tev ir jāsasniedz. Un šī procesa laikā rodas jaunas idejas.”

Vai tu piekrīti tam, ka ideju radīšanu var iemācīt? Kā tas, tavuprāt, izpaužas?

Kādā veidā, tavuprāt, mākslinieks var gūt jaunas idejas mākslas darbu radīšanai?

Kādā veidā tu nonāc pie šīm jaunajām idejām?

Kādā veidā, tavuprāt, Kristaps Ģelzis aicina mākslinieku skatīties uz pasauli, sakot: *“Mākslinieks transformē gaļu miesā.[..] Ja mēs virtuvē uz kaut ko skatāmies kā gaļas kluci, tad es uz to skatos kā uz miesas gabalu, kurā vēl ir vēsture, ainava, dzīves pieredze,[..] tāpat notiek, transformējot jebkuru realitāti, ar ko mēs sastopamies ikdienā.”*

3.VARIANTS – INDIVIDUĀLS RADOŠAIS DARBS “KOLĀŽA” (SKOLOTĀJAM)

Laiks: 2 mācību stundas

Mācību uzdevuma mērķis: sava individuāli pētnieciskā (radošā) darba tapšanā pielietot un adaptēt apgūtās zināšanas par laikmetīgo mākslu Latvijas kultūrvides kontekstā un mākslinieka Kristapa Ģelža radošās darbības principiem.

1. mācību stunda

Mācību stundas uzdevums: izglītojamajiem patstāvīgi jāizmanto, jāpielāgo apgūtā informācija, zināšanas un pieredze, apvienojot to radošā darba idejas ģenerēšanā un tā realizācijā noteikto nosacījumu robežās.

Radošais uzdevums izglītojamajiem: individuāli un patstāvīgi veikt pētījumu par noteikto tēmu, ģenerēt radošā darba skices un sākt to realizāciju. Kā idejas bāzi izmantot mākslinieka Kristapa Ģelža mākslas darbu radīšanas principus. Izmanto darba lapu nr. 2.

Izglītojamā ieguvums: būs nostiprinājies, pielietojis teorētiskās un praktiskās zināšanas par laikmetīgās mākslas parādībām un procesiem, adaptējis tās radošā darba idejas ģenerācijas procesā.

Vērtēšanas kritēriji: izglītojamo darba vērošana, sagatavotība mācību darba veikšanai, izpratne un kvalitāte radošā darba idejas ģenerēšanas procesā un radošā darba realizācijā, attieksme pret mācību darbu. Mācību procesa sasniegumu vērtēšanai konkrētajā mācību stundā jāizmanto i/ni, kā radošā darba starpvērtējums.

Mācību tehniskie līdzekļi: dators, projektor, pieeja internetam, filma “Kas te tik laikmetīgs? Kristaps Ģelzis”.

Darba piederumi un materiāli izglītojamajam: A4 pierakstu lapa (darba lapa nr. 2), pildspalva, zīmulis, dzēšgumija.

Darba piederumi un materiāli mājasdarba izpildei: A4 pierakstu lapa (darba lapa nr. 2), pildspalva, zīmulis, materiāli radošā darba realizācijai kolāžas tehnikā (pēc izglītojamo pašu izvēles), dators, pieeja internetam.

2. mācību stunda

Mācību stundas uzdevums: izglītojamajiem patstāvīgi jāizmanto, jāpielāgo apgūtā informācija, zināšanas un pieredze, jārosina izglītojamie radoši izmantot zināšanas praktiskā darbībā.

Mācību uzdevums izglītojamajiem: prezentēt savu individuālo pētnieciski radošo darbu un iesniegt trīs rezumējošas atziņas.

Izglītojamā ieguvums: būs nostiprinājies, pielietojis teorētiskās un praktiskās zināšanas, adaptējis tās pētniecībā un radošā darba realizācijā, caur praktisku patstāvīgu pētnieciski radošā darba izveidi sekmējis laikmetīgās mākslas parādību un procesu dziļāku izpratni; kopīgās diskusijās pilnveidojis socializēšanās prasmes.

Vērtēšanas kritēriji un forma: izglītojamo darba vērošana, to sagatavotība mācību darba veikšanai, izpratne par pētnieciski radošā darba realizāciju un prezentāciju, to kvalitāte, oriģinalitāte, mākslinieciskā kvalitāte, attieksme pret mācību darbu. Iesniegtās rezumējošās atziņas par pētnieciski radošo mācību uzdevumu. Mācību procesa sasniegumu vērtējumā konkrētajai mācību stundai jāizmanto vērtēšanas forma 1/10.

Mācību tehniskie līdzekļi: izglītojamo sagatavotie pētnieciski radošie darbi – kolāžas.

Darba piederumi un materiāli izglītojamajam: sagatavotie pētnieciski radošie darbi – kolāžas.

Rezultātu prognoze: izglītojamie prot pielietot, adaptēt un sintezēt zināšanas par laikmetīgās mākslas parādībām un procesiem praktiskā pētnieciski radošā darba realizācijā, prot pielietot iepriekšējā mācību procesa laikā apgūtos vizuālās mākslas izteiksmes līdzekļus praktiskā darbā – pārcelt idejas tēlā, radot savu unikālu radošo darbu un vēstījuma interpretāciju. Kopīgās diskusijās ir pilnveidojuši socializēšanās prasmes. Izglītojamo darbi atkarībā no katra indivīda spējām sarežģītības pakāpē var atšķirties.

Nodarbību apraksts.

- Pirms filmas skatīšanās pedagogs vispārīgi iepazīstina ar mākslinieka biogrāfiju, radošo darbību (var tikt izmantots informatīvais materiāls), izdala darba lapas (nr. 2).
- Skolēni nodarbības laikā skatās filmas fragmentus (1:39–2:58; 5:20–5:48; 8:56–15:53; 18:22–19:13) vai arī labākajā gadījumā visu filmu (21.30 min.). (Filmas skatīšanās iespējama arī iepriekš mājās.)
- Pēc filmas noskatīšanās pedagogs aicina skolēnus uzsākt pētījuma izstrādi. Izmantojot tā secinājumus, būs jāveido individuāls radošs darbs kolāžas tehnikā.
- Konsultējoties ar pedagogu par tēmas izvēli, formālajiem risinājumiem, skolēni, saskaņā ar norādījumiem darba lapā (nr. 2), uzsāk darbu pie individuālā pētījuma. (Pēc vajadzības tiek izmantots informatīvais materiāls vai iespēja aplūkot mākslinieka darbus norādītajās interneta vietnēs.)
- Kad darbs pabeigts, nākamajā nodarbībā skolēni savu pētījumā balstīto kolāžu prezentē klases biedriem.
- Pēc darbu prezentācijām katrs skolēns īsi uzraksta uz lapas vienu līdz trīs atziņas, ko sapratis, iemācījies un ieguvis pēc uzdevuma izpildes un iesniedz pedagogam.

DARBA LAPA NR. 3 – INDIVIDUĀLS RADOŠAIS DARBS “EKSPERIMENTS” (SKOLĒNAM)

Izpildot šo uzdevumu, tu iepazīsi Kristapa Ģelža radošo darbību, to, kādā veidā mākslas darba saturs ir saistīts ar konkrēto laiku un telpu. Iegūto informāciju tu varēsi izmantot, veidojot savu kolāžu par apkārtējās vides aktualitātēm.

“Kristapa Ģelža mākslas darbu pamatā ir konceptuāla ideja, kura tiek realizēta atbilstošā materiālā – uz plaknes, telpiski vai plastiski, izmantojot visas mūsdienās pieejamās tehnoloģijas un medijus. Viņam piemīt spēja jutīgi pārvaldīt lokālās vides simboliskos elementus un tos meistarīgi interpretēt savos darbos, kā arī drosme ironizēt par aktualitātēm sabiedrībā. Viena darba ietvaros bieži vien apvienojas vairākas nozīmes, kas atklājas viena pēc otras, līdzīgi kā smalku rēbusu risinot.”¹ Arne Ilona

1. Uzmanīgi noskaties visu filmu vai tās fragmentus (1:39–2:58; 5:18–5:48; 8:56–15:53; 18:22 –19:13) par Kristapa Ģelža radošo darbību. Pievērs uzmanību tam, ko saka mākslas zinātnieces par Kristapa Ģelža mākslas darbu vēstījumu, kā Kristaps Ģelzis izsakās par apkārtējās vides aktualitāšu komentēšanu mākslā. (Papildus vari izmantot informatīvo materiālu. Tajā norādītas interneta vietnes, kurās iespējams redzēt atsevišķus mākslinieka darbus.)
2. Pavēro apkārt notiekošo – savā apkaimē, pilsētā, valstī vai pasaulē. Vai ir kādi notikumi, procesi, problēmas sabiedriskajā telpā, kas tev šķiet netaisnīgas, diskutablas, absurdas, neviennozīmīgas, interesantas?
3. Izvēlies vienu no sabiedriskajā telpā aktuālajiem notikumiem, procesiem, problēmām.
4. Izpēti šo tēmu pēc iespējas daudzpusīgāk, apkopojot mediju sniegto informāciju, apkārtējo pieredzi, viedokļus u.c.
5. Balstoties apkopotajā informācijā, personīgajos secinājumos un attieksmē pret šo parādību, procesu vai problēmu, veido individuālu mākslas darbu kolāžas tehnikā.
6. Kad darbs pabeigts, nākamajā stundā prezentē to klases biedriem, paskaidrojot, kādēļ izvēlējies šādu tēmu, kāpēc tev tā šķiet aktuāla, kādā veidā tā atklājas tevis radītajā kolāžā u.c.
7. Pēc prezentācijas izveides īsi uzraksti uz lapas vienu līdz trīs atziņas, ko esi sapratis, iemācījies un ieguvis pēc uzdevuma izpildes un iesniedz skolotājam.

¹ Arne, Ilona. *Kristaps Ģelzis*, [skatīts: 20.12.2015.], pieejams: <http://www.makslaxogalerija.lv/lat/makslinieki/kristaps-gelezis/>

2. FILMAS IZKLĀSTS PA MINŪTĒM

Epizode	Laiks
Laima Slava par Kristapu Ģelzi	1:15
Ilze Žeivate par Kristapu Ģelzi	1:20
TITRS – Kristapa Ģelža biogrāfija	1:25
Ilze Žeivate par Kristapa Ģelža radošo darbību	1:39
Kristaps Ģelzis par valsts simboliku	1:51
Ilze Žeivate par Kristapa Ģelža radošo darbību	2:40
Kristaps Ģelzis “Ņam jums paika!”	2:52
Laima Slava par Kristapa Ģelža radošo darbību	2:58
TITRS - Kristapa Ģelža komentārs par bērnību	3:22
Kristaps Ģelzis par mākslinieku spēju radīt idejas	3:45
FOTO – Kristaps Ģelzis ar darbu “Pēdējais vakars”	4:27
TITRS – Kristapa Ģelža supergrafikas, Kristaps Ģelzis “Pāri”	4:45
Laima Slava par Kristapa Ģelža supergrafikām, instalācijām, akvareļiem	5:04
Kristaps Ģelzis “Agresija”	5:09
Kristapa Ģelža mākslas akcija – darba “Agresijas” sadedzināšana	5:36
Kristaps Ģelzis “Skrējieni pēc miljona”	6:04
Kristaps Ģelzis “Skaistuma patruļa”	6:10
Kristaps Ģelzis “Rīgas atslēga”	6:32
Kristaps Ģelzis “Bez vārdiem”	6:38
Kristaps Ģelzis “Piemineklis”	6:43
Kristaps Ģelzis “Ketčupportrets”	7:02
Kristaps Ģelzis par darbības formām, pamatīgumu darbos	7:05
Kristaps Ģelzis “Smita kundzes DNS”	7:08
Kristaps Ģelzis “Malders”	7:19
Kristaps Ģelzis “Personīgais kubs”	7:25
Kristaps Ģelzis “Gugenheima muzeja tualete”	7:30
Laima Slava par Kristapa Ģelža telpiskuma izjūtu	7:42
Kristaps Ģelzis “Valodas stunda”	7:54
Kristaps Ģelzis “Tālvadība” (Stalkers)	8:03
Kristaps Ģelzis “Mūra nojaukšana”	8:21
Kristaps Ģelzis “Kāzas”	8:27
Kristaps Ģelzis “Diskusiju vieta”	8:32
Kristaps Ģelzis “Minhauzens”	8:37
TITRS – izstāde “Rīga – latviešu avangards”	8:50
Kristaps Ģelzis “Mūra nojaukšana”	9:02
Laima Slava par Kristapa Ģelža video darbu “Mūra nojaukšana”	9:15
Kristaps Ģelzis par diskomforta tēlu, drāts sienu	10:06
Kristaps Ģelzis “Simts gadu”	10:25
Kristaps Ģelzis “Maska I, II, IV, III”	10:31
Kristaps Ģelzis “Eko sēta”	11:00
Laima Slava par Kristapa Ģelža režģiem un mūriem	11:01
Ilze Žeivate par mūriem un plēvēm Kristapa Ģelža mākslā	11:24
Kristaps Ģelzis “Eko sēta”	11:25
Kristaps Ģelzis “Veidenbaums & More”	11:35
Kristaps Ģelzis “Artificial Peace. Epizode 5”	12:05
Kristaps Ģelzis “Nekā personīga”	12:25
Kristaps Ģelzis par attiecībām ar skatītāju	12:49
Kristaps Ģelzis “Agresija”	13:08
Kristaps Ģelzis “Piemineklis”	13:21
Ilze Žeivate par Kristapa Ģelža mākslas formu un saturu	13:27
Kristaps Ģelzis “Klusā daba”	13:54
TITRS – izstāde “Latvija – XX gadsimta kūlenis”, Kristaps Ģelzis “Veļas diena”	14:15
Laima Slava par saturu Kristapa Ģelža darbos	14:43
Kristaps Ģelzis par idejām savos darbos	15:04
Kristaps Ģelzis “Stāvvietā”	15:04
Kristaps Ģelzis “R - konstrukcija”	15:09

Kristaps Ģelzis "Zviedru galds"	15:30
Ilze Žeivate par saturu Kristapa Ģelža darbos	15:33
Kristaps Ģelzis "Karogs"	15:40
Kristaps Ģelzis "Pase"	15:47
Kristaps Ģelzis par reakciju, ko izraisa māksla	15:52
Kristaps Ģelzis "Rīga"	16:10
Kristaps Ģelzis "Izraktenī"	16:18
Kristaps Ģelzis "Jaunās pases"	16:21
Kristaps Ģelzis "Kūla"	16:26
TITRS – Viļņa Vēja citāts par novitāti Kristapa Ģelža darbos	16:38
TITRS – Purvīša balva	16:56
Ilze Žeivate par Kristapa Ģelža akvareļiem	17:08
Kristaps Ģelzis "Pauspapīrs"	17:19
Kristaps Ģelzis "Maija baloži"	17:24
Kristaps Ģelzis "Kreissais krasts"	17:29
Kristaps Ģelzis "Daugavas oranžie delfīni"	17:35
Kristaps Ģelzis par panākumiem, paškritiku	17:48
Kristaps Ģelzis "Sarkanais teniss"	17:56
Kristaps Ģelzis "Brīvā kartupeļa ēdāja izbāzenis"	18:00
Kristaps Ģelzis "Bez nosaukuma (Mobilās galvas)"	18:05
Kristaps Ģelzis "Splīns"	18:20
Kristaps Ģelzis "Uz mēles"	18:27
Kristaps Ģelzis "Sarkanās šimpanzes"	18:47
Kristaps Ģelzis "Personība"	18:53
Kristapa Ģelža dizains žurnāla "Avots" vākam	18:57
Kristaps Ģelzis "Latvijas karte"	19:03
Laima Slava par Kristapu Ģelzi	19:14
Kristaps Ģelzis "Mākslinieks"	19:29
TITRS – par kolekcijām, kurās atrodas Kristapa Ģelža darbi	19:38
Ilze Žeivate par Laikmetīgās mākslas muzeju	19:58
Kristaps Ģelzis "Mākslīgs miers. Laikmetīgā ainava"	20:14
Kristaps Ģelzis par Laikmetīgās mākslas muzeju	20:22

3. INFORMĀCIJA PAR FILMU

JĒDZIENI

Laikmetīgā māksla – termins ietver visus mākslas darbus, mākslas virzienus un kustības ar novatorisku vai avangardisku raksturu, kas radušies laika posmā no 20. gadsimta 60., 70. gadiem līdz pat mūsdienām. Laikmetīgā māksla uzrāda aktuālas, laikmetīgas tēmas un/vai izmanto modernus materiālus, formas.

Konceptuālisms – avangarda mākslas virziens, kas radās 20. gadsimta 60. gados. Jēdziens ietver dažādas mākslas formas, kurās darba ideja tiek uzskatīta par nozīmīgāku, nekā pats realizētais darbs (ja tāds vispār pastāv). Bieži vien konceptuālisms pārklājas ar citām avangarda mākslas izpausmēm, piemēram, ķermeņa mākslu, zemes mākslu, minimālismu, performanci, un tā izpausmes var būt dažādas. Konceptuālismā valoda kļūst par vienu no galvenajiem mākslas materiāliem, pārkāpjot mākslas un mākslas teorijas robežas. Fotogrāfijas, teksti, kartes, diagrammas, ieraksti, video u.c. var tikt izmantoti kā komunikācijas mediji.

Minimālisms – virziens mākslā, kas aizsākās 20. gadsimta 50. gados, īpaši uzplauka 60. un 70. gados, izpaudies galvenokārt tēlniecībā un mūzikā. Minimālisms apzināti atsakās no ekspresijas, saturiskās idejas, emocionalitātes. Tam raksturīgs bezpersoniskums, vienkāršotu ģeometrisku formu un elementu izmantojums, bieži vien ietverot to ritmisku atkārtojumu, serialitāti.

Instalācija – termins popularitāti ieguva 20. gadsimta 70. gados. Instalācija var tikt veidota no dažādiem materiāliem un medijiem kā trīs dimensiju objekts. Tas tiek radīts noteiktam laika periodam un specifiskai vietai, akcentējot telpas uztveres īpatnības.

Performance – mākslas forma, kas aktualizējās 20. gadsimta 60., 70. gados un tiek uzskatīta par vienu no konceptuālās mākslas atzarojumiem. Performance kombinē elementus no teātra, mūzikas, vizuālās mākslas, izpaužas kā mākslinieka vai mākslinieku grupas organizēts darbību vai procesu kopums noteiktā laikā un vietā. Tā var būt gan rūpīgi plānota, gan arī spontāna, ietverot nejaušības elementus. Performance var būt publiska, uzsverot auditorijas iesaisti, vai arī privāti organizēta mākslinieku vidū.

Video māksla – mākslas forma, kas parādījās 20. gadsimta 60., 70. gados. Tā ietver video un/vai audio materiālus, izmantojot kustīgus attēlus.

KRISTAPA ĢELŽA RADOŠĀ BIOGRĀFIJA

Kristaps Ģelzis dzimis 1962. gadā Rīgā arhitekta Modra Ģelža un aktrises Ilgas Hincenbergas ģimenē. Studējis Latvijas Valsts mākslas akadēmijas Grafikas nodaļā (1980–1986). Sākot no 1997. gada, Kristaps Ģelzis ir Latvijas Mākslas akadēmijas pedagogs, no 2011. gada – asociētais profesors.

1986. gadā Kristaps Ģelzis kļuva par Latvijas Mākslinieku savienības biedru. No 1987. gada viņš regulāri rīkojis personālizstādes Latvijā, Vācijā, Somijā un citur. Mākslinieks aktīvi piedalījies dažādās grupu izstādēs, piemēram, nozīmīgajā avangarda mākslas izstādē “Rīga – latviešu avangards” Rietumberlīnē, Ķīlē un Brēmenē (1988,1989), “Latvija. 20. gadsimta kūlenis. 1940– 1990.” izstāžu zālē Latvija (1990), “Personīgais laiks. Latvijas, Igaunijas un Lietuvas māksla 1945 –1996”. Bijis kurators Sorosa Mūsdienu mākslas centra rīkotajai Rīgas 6. gadskārtējai izstādei “Ventspils. Tranzīts. Termināls” (1999), piedalījies 5. un 7. Starptautiskajā Laikmetīgas mākslas izstādē “Art Moscow” (2001, 2003), Mākslas festivālā “Cēsis 2008”, “Cēsis 2010” un citos Latvijas un starptautiska mēroga mākslas projektos.

Kristaps Ģelzis saņēmis Latvijas Mākslinieku savienības diplomu par darbu 5. republikas miniatūrgrafikas izstādē (1986), Latvijas Kultūras ministrijas prēmiju republikas jauno mākslinieku 18. darbu izstādē (1987), starptautiskās žūrijas balvu par instalāciju SMMC – Rīga 1. gadskārtējā izstādē “Zoom faktors” (1994), Dienas gada balvu kultūrā (2007), Purvīša balvu (2011). Mākslinieks piedalījies Žaņa Lipkes memoriāla ekspozīcijas izveidē (2010). Kristaps Ģelzis pārstāvējis Latviju 54. Venēcijas mākslas biennālē (2011).

Kristapa Ģelža darbi glabājas Latvijas Nacionālā mākslas muzeja, Latvijas Mākslinieku savienības, Tukuma Mākslas muzeja, topošā Latvijas Laikmetīgās mākslas muzeja, *Swedbank* mūsdienu mākslas kolekcijās, kā arī Mūsdienu laikmetīgās mākslas muzeja “Kiasma” Helsinkos, *Jane Voorhees Zimmerli* mākslas muzeja, Ratdžersas Universitāte Ņūbransvikā/Ņūdžersijā, Igaunijas Mākslas muzeja Tallinā, Eiropas Parlamenta Briselē, *Luciano Benetton*, *Treviso* un citās kolekcijās.

VISPĀRĪGS KRISTAPA ĢELŽA MĀKSLAS RAKSTUROJUMS

Kristaps Ģelzis spilgti un pārliecinoši sevi pieteicis dažādos mākslas medijos – grafikā, akvareļglezniecībā, video mākslā, instalācijā, vides mākslā, digitālajā drukā, zīmējumā, objektos, scenogrāfijā, grāmatu ilustrēšanā, izstāžu iekārtošanā, paralēli darbojies reklāmas dizaina jomā. Mākslinieku raksturo spēja “rīkoties un izteikties “tieši laikā”. Kā naglai uz galvas. Laikus uzost tuvojošos kultūrvēsturisko vai citu strāvu, noķert to aiz astes un iepīt savos darbos vai spriedumos.”²

Latvijas mākslā Kristaps Ģelzis aktīvi ienāca 80. gadu nogalē ar supergrafikām – lielformāta sietspiedēm. Ekspresīvie, groteskie, metaforu pilnie darbi ietvēra komentāru par apkārt notiekošo. Viņš kļuva arī par vienu no pirmajiem Latvijā tapušo video darbu autoriem, strādāja instalāciju un objektu mākslā, uzskatīts par vienu no savas paaudzes konceptuālās mākslas pionieriem.³ 80. gadu nogalē un 90. gadu sākumā veidoja vāka noformējumus nozīmīgajam jaunatnes kultūras žurnālam “Avots”. Izstāžu tēmas, kas ietvēra virtuālās pasaules, patērētājsabiedrības simboliku (Mikipeles, McDonald’s) un Holivudas blokbāsteru sižetus, (citplanētiešu atnākšana) laika gaitā mainījās. Kristaps Ģelzis ar lieliem panākumiem sevi pieteica akvareļa tehnikā, akcentējot nacionālās identitātes jautājumus un personīgi būtisko.⁴ Mākslinieks vienmēr ir inovatīvs, nebaidoties pievērsties netradicionāliem risinājumiem, izmantojis visdažādākos materiālus, strādājis ar luminiscējošajām krāsām, iestrādājis gleznās plēves materiālus.

Mākslinieks pārstēdz sabiedrību, viņam, neskatoties uz daudzveidīgajiem formālajiem risinājumiem, vienmēr būtisks bijis darba saturiskais vēstījums. “Kristapa Ģelža mākslas darbu pamatā ir konceptuāla ideja, kura tiek realizēta atbilstošā materiālā – uz plaknes, telpiski vai plastiski, izmantojot visas mūsdienās pieejamās tehnoloģijas un medijus. Viņam piemīt spēja jutīgi pārvaldīt lokālās vides simboliskos elementus un tos meistarīgi interpretēt savos darbos, kā arī drosme ironizēt par aktualitātēm sabiedrībā. Viena darba ietvaros bieži vien apvienojas vairākas nozīmes, kas atklājas viena pēc otras līdzīgi kā smalku rēbusu risinot.”⁵ Kristaps Ģelzis mākslā ir tiešs un ass, nereti kritiski reflektē par notiekošajiem procesiem. Mākslinieka darbos atklājas asprātība, smeldzīgā un sarkasma pilnā humora izjūta. “Lielu nozīmi mākslinieks piešķir skaidrai formai, rūpīgai konstrukcijai, nevainojamam izpildījumam, koncentrētam efektam. Tiesa, šī perfekcija var likties nosacīta. Materiālu

² Iltnere, Anna (2010) *Kristaps Ģelzis*. Rīga: Neputns, 7. lpp.

³ Kristaps Ģelzis CV. No: Rogule Astrīda (2011). Katalogs: *Kristaps Ģelzis, Mākslīgs miers: (laikmetīgā ainava)*, Rīga: INDIE.

⁴ Iltnere, Anna. Kristaps Ģelzis. No: Brice Mairita, Meistere, Una, Rudzāte, Daiga (2013) *2007 – 2012 Latvijas Laikmetīgā māksla. Purvīša balva*. Rīga: Arterritory.com, 138. lpp.

⁵ Arne, Ilona. *Kristaps Ģelzis* [skatīts: 20.12.2015.], pieejams: <http://www.makslaxogalerija.lv/lat/makslinieki/kristaps-gelzis/>

kombinācijas reizēm šķiet nesaderīgas, nosaukumi – atsvešināti no redzamā, idejas – pretrunā ar vidi. Katrā ziņā savāda, lai neteiktu – pretrunā jebkādiem instinktiem ir viņa laika izvēle,”⁶ komentē mākslas zinātnieks Marks Allens Švēde.

⁶ Švēde, Marks Allens. Dundurs un viņa ziede. No: Rogule, Astrīda (2011) Katalogs: *Kristaps Ģelzis, Mākslīgs miers: (laikmetīgā ainava)*. Rīga: INDIE.

FILMĀ IETVERTO KRISTAPA ĢELŽA MĀKSLAS DARBU RAKSTUROJUMS

Kristaps Ģelzis “Ļam Jums paika”, 1998. gads

Instalācijā Kristaps Ģelzis atklājis šķietami vienkāršu uzdzīves ainas pēcgaršu – sviestmaizes un pudeles, kas izgaismotas atrodas uz muzeju priekšmetu iepakojuma kastēs, fonā uzraksts “Ļam jums paika”. Mākslinieka darbā atklājas savdabīga vārdu spēle, asociatīvi veidojot atsauci uz pasaules slaveno video mākslas zvaigzni Nam Džun Paiku (*Nam June Paik*). Mākslas zinātnieks Marks Allens Švēde Nam Džun Paika tēla izmantojumu šajā darbā skaidro ar Kristapa Ģelža vērtējošu attieksmi pret laikmetīgās mākslas dažādajiem izpausmes līdzekļiem: “Ar Ģelzim tipisko humoru šī instalācija mūs brīdina, ka jauno mediju un citu modē esošo metožu fetišizācija arī var būt problemātiska Latvijas laikmetīgās mākslas prakses attīstībai”⁷. Kristaps Ģelzis, izmantojot spēles un ironijas palīdzību, kas ir raksturīgas mākslinieka radošās darbības komponentes, skatītāju uzrunā, liekot kritiski vērtēt notiekošos procesus.

Pieejams: http://static.lndb.lv/lmc_slides/00271/4-1990-gelzis-1998_pm.jpg

Kristaps Ģelzis “Agresija”, 1987. gads

80. gadu vidū Latvijā sevi pamazām pieteica jauna mākslinieku paaudze (Kristaps Ģelzis, Ojārs Pētersons, Juris Putrāms, Andris Breže u.c.), kas izmantoja inovatīvus risinājumus mākslas darbu radīšanā, veidojot lielformāta sietspiedes jeb supergrafikas. Darbu lielie izmēri ar metaforu, alegoriju, dubulto kodu izmantojumu ekspresīvi un dramatiski reflektēja par sava laika reālībām, atsakoties no iepriekšējā perioda slavinošās un propagandējošās nostājas. Nereti darbi ietvēra kritisku viedokli par esošo ideoloģiju un notikumiem sabiedrībā. Tas Latvijas mākslai bija jaunums un izpaudās arī Kristapa Ģelža supergrafikās, kas ir kā spilgti emocionāli un kritiski komentāri par sava laika sociālo un politisko realitāti. Darbā “Agresija” mākslinieks atklāj brutālas vardarbības motīvus – ekspresīvās un robustās līnijās veidots vīrietis piespiedis pie zemes bezspēcībā guļošo tēlu. Izmantotie tēli mākslinieka tā laika darbos ir kā emocionāli apkārtesošā absurda izteicēji.⁸ Turklāt 1987. gada Mākslas dienās Kristaps Ģelzis šo darbu sadedzina, tādējādi vērsot reālu vardarbību pret vardarbības attēlojumu.⁹

Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=3MmqLsS8Tfw> (sākot no 11:30 min.)

⁷ Švēde, Marks Alens. KRIX jeb Vai jūs pazīstat cilvēku, kurš jums uzbruka? No: Riņķe Inese (2005) Katalogs: *Kristaps Ģelzis*. Rīga: Rīgas galerija, 7. lpp.

⁸ Austrīņš, Raivis (2008) *Supergrafiki*. Rīga: Neputns, 17. lpp.

⁹ Pelše, Stella. *Perfektās provokācijas un paradoksi. Mākslinieks Kristaps Ģelzis*, [skatīts 21.12.2015.], pieejams: <http://www.delfi.lv/kultura/news/art/perfektas-provokācijas-un-paradoksi-makslinieks-kristaps-gelzis.d?id=39277495>

Kristaps Ģelzis “Skrējiens pēc miljona”, 2008. gads

Mākslinieka pievēršanās it kā tradicionālajai akvareļa tehnikai pārsteidza sabiedrību. Kristapam Ģelzim izdevās uzsvērt šīs tehnikas plašās izteiksmes un izmantošanas iespējas mūsdienu kontekstā, pavisam inovatīvā tvērumā. Marks Allens Švēde komentē, ka mākslinieks ļāvis atdzīvoties un sakrāties pigmentam, pārpludinot figurālos elementus, viņš noslīcinājis visas ar šo mediju saistītās sentimentālās asociācijas.¹⁰ Darbs “Skrējiens pēc miljona” ritmiskā plūdu un nerimstošā kustībā atklāj mākslinieka vēstījumu: “Mēs daudz esam redzējuši medijos attēlus, kur cilvēki apzināti vai arī spontāni izsaka cieņu, līdzjūtību, vērtējumu par notikumu, kas viņus pārsteidz nesagatavotus un domās pēkšņi liek apzināties dzīves trauslumu. Vizuāli spilgtā izteiksmes forma – ziedu jūra, kas aug un paškārtojas ļoti spilgtā, pašorganizējošā un pieaugošā ritmā. Tās ir kompozīcijas, kas ar savu mērogu un simbolismu ne tikai aizkustina māksliniecisku aci, bet vienmēr uztur kādu konkrētu, patiesu ideju. Kā māksliniekam man šis sižets liekas viens no pateicīgākajiem lielformāta akvareļu glezniecībai. Tur ir krāsa, ritms, laukuma bezgalība, ko var vienmēr turpināt un atkārtot, spontāna neprecizitāte un noskaņu dažādība. Tur ir viss glezniecībai, viss sižetam, viss mūsu dzīves kopsavilkums. Ko vēl vairāk var vēlēties mākslas darbā?”¹¹ Gleznojot lielformāta akvareļus, mākslinieks ar nolūku papīru turējis vertikāli, tādējādi ūdens tērcītes ar krāsu tecējušas lejup, veidojot nemitīga plūduma iespaidu.

Kristaps Ģelzis “Malders” un “Skallija”, 2000. gads

Divos digitāldrukas lielformāta darbos Kristaps Ģelzis atainojis “X – faili. Slepēnās lietas” seriāla varoņus Malderu un Skalliju. Projekts realizēts izstādē “*Baltic Security*” Ārlandas lidostā. Globalizētos seriāla varoņus Stokholmas lidostā Kristaps Ģelzis ir ironiski lokalizējis Latvijas kontekstā. “[...] tēli no amerikāņu seriāla [...] sava veida meditācijas par valdības sazvērestību saistībā ar nekonkrētiem citplanētiešu draudiem. Tomēr šajā gadījumā tēli, patiesībā vien sīkas seriāla varoņu lellītes, parādījās kā Latvijas interešu pārstāvji, uz ko norādīja valsts ģerbonis fonā un cigarešu paciņa “Baltija” (izcila asprātība, ņemot vērā šīs cigarešu markas piederību pie sociālistiskās nometnes “slikto puīšu” rekvizītiem, ko smēķē samērā “melnās” TV filmās.) Katrā ziņā aizsardzības spējas bija tikpat neelastīgas kā plastmasas lelles, kuru milzīgais palielinājums atklāja katra ražošanas defektu.”¹²

Pieejams: <http://www.rigasgalerija.com/bilde.php?id=744&lang=>

¹⁰ Švēde, Marks Allens. Dundurs un viņa ziede. No: Rogule, Astrīda (2011) Katalogs: *Kristaps Ģelzis, Mākslīgs miers: (laikmetīgā ainava)*. Rīga: INDIE.

¹¹ Ģelzis Kristaps. No: Slava, Laima (2013) *Bez sienām. ABLV Bank kolekcija Laikmetīgās mākslas muzejam*. Rīga: Neputns, 362. lpp.

¹² Švēde, Marks Alens. KRIX jeb Vai jūs pazīstat cilvēku, kurš jums uzbruka? No: Riņķe, Inese (2005) Katalogs: *Kristaps Ģelzis*. Rīga: Rīgas galerija, 9. lpp.

Pieejams: <http://www.rigasgalerija.com/bilde.php?id=1630&lang=>

Kristaps Ģelzis “Personīgais kubs”, 2001. gads

Lielformāta fotogrāfijā, kas redzama uz kubveida konstrukcijas, ir pats mākslinieks, kurš kails sēž pie rakstāmgalda un smēķē, ar vieglu smīnu veroties kaut kur tālumā. Darba nosaukums angļu valodā *Personal cube* savā veidā sasaucās ar terminu “*personnel cubicle*”, kas apzīmē standartizēto un nelielo darba vietu mūsdienu birojos. Latviešu mākslinieki, kā min Marks Allens Švēde, bija pirmie, kam nācās izjust šo dehumanizēto vidi. Tādējādi, lai gan sēdošais indivīds šķiet pilnībā atklājam sevi, objekta hermētiskā forma nepieļauj ne garīgas, ne telpiskas intimitātes sajūtu.¹³ Mākslinieks uzsver arī šajā darbā ietverto personisko pieredzi: “Daudzas lietas es daru, lai no kaut kā tiktu vaļā. No tā, kas man kaitē. Arī tas darbs radās no tā, ka dzīvoju noteiktā vidē. Es redzēju, ka mēs, darbinieki, strādājam lielā šaurībā, bet priekšniekam ir tukša istaba ar tukšu galdu. Vienā sestdienā es iegāju viņa kabinetā un nofotografējos. [...] Tās ir konstrukcijas, kas nenoveco: tu uztaisi darbu sev, un nav ne mazākā kreņķa, ko citi par to domā, un šādi darbi ir ilglaicīgi, kas ir ļoti būtiski”¹⁴.

Pieejams: <http://www.rigasgalerija.com/bilde.php?id=740&lang=en>

Kristaps Ģelzis “Mūra nojaukšana”, 1988. gads

Videoinstalācija tapa latviešu avangarda mākslas izstādei Rietumbeļinē “Rīga – latviešu avangards”. Melno akmens ķieģeļu mūri rotāja Kīta Heringa stilistikā veidots zīmējumu labirints, kas tajā laikā kā savdabīgs raksts īpaši aktualizējās mākslinieka daiļradē.¹⁵ Caur atlūzām un akmens fragmentiem, kas mijiedarbojās ar trīs videomonitoriem, objekta un video darba apvienojumā tika atainots nebeidzamais mūra celšanās un ārdīšanās process. Mūris kā ideoloģiskā un urbanizācijas radītā cilvēku atsvešinātības un norobežošanās simbolika Kristapa Ģelža mākslā izmantota jau iepriekš. Šajā darbā parādās mākslinieka attieksme pret Berlīnes mūra izveidoto traģisko situāciju, kā arī pret cilvēcību apdraudošajām ideoloģiskajām shēmām vispār.¹⁶ Tas Berlīnes kontekstā ieguva pavisam noteiktu un personīgi izprotamu nozīmi vietējai publikai, ar ideoloģisko un politisko slodzi. Mākslinieks reflektēja par sava laika procesiem, uzsverot, ka tādai mākslai ir jābūt – reflektējošai, lai atspoguļotu šķietami nezināmo un neredzamo pēc būtības.¹⁷

¹³ Švēde Marks Alens. *KRIX jeb Vai jūs pazīstat cilvēku, kurš jums uzbruka?* No: Riņķe Inese (2005) Katalogs: *Kristaps Ģelzis*. Rīga: Rīgas galerija, 15. lpp.

¹⁴ Svece, Artis. Ugunsurs ūdens krāsā. Intervija ar Kristapu Ģelzi. *Kultūras Diena*, 01.06.2007.

¹⁵ Iltner, Anna (2010) *Kristaps Ģelzis*. Rīga: Neputns, 23. lpp.

¹⁶ Bankovskis, Pēteris. Krustpunktus meklējot. *Liesma*, 01.10.1988, Nr. 10.

¹⁷ Iltner, Anna (2010) *Kristaps Ģelzis*. Rīga: Neputns, 23. lpp.

Kristaps Ģelzis “Eko sēta 2000”, 1995. gads

Darbs ar stieplu žogu veidots Helsinku pilsētvidē projekta “ARS '95” ietvaros, iekļaujot 100 kvadrātmetru lielu norobežotu laukumu. Šādā veidā bija iecerēts to saglabāt līdz pat 2000. gadam. Kristapa Ģelza mākslā – gan ainavās, gan izstāžu zālēs – līdzīgi kā mūra tematika dažādās variācijās parādās arī stieplu žogi. 1993. gadā žogu izmantojumu komentēja mākslas zinātnieks Ivars Runkovskis: “Sēta uztverama kā barjera, žogs, reizē atdalošs, norobežojošs un reizē pašaisargājošs. Tā ir ideja par robežu starp. Par brīvību, pieļaujamību, ierobežotību un atbrīvotību. [...] Stieplu režģi ar to spēju abpusēji caurlaist gaisu, gaismu un reizē atdalīt ierobežojot.”¹⁸

Kristaps Ģelzis “Nekā personīga”, 2001. gads

Videoinstalācijā tumsā soļo degošs cilvēks. Ugunīgo stāvu pavada mūzika – Franks Sinatra “*New York, New York*” un paša mākslinieka dūngošana, kopā radot trāpīgi dzēlīgu pretpola izjūtu sadursmi. “[...] nekā personīga šajā darbā nav, tik intraverti radoša pastaiga no bāra uz bāru. Tas ir kā pašdisciplīnas treniņš, skatīties uz pasauli vienmēr no pozitīvās puses. Smejies vai raudi, bet mākslinieka dzīve tāda nu reiz ir, kalkulēt ir bezcerīgi piedauzīgi: disciplinē intuīciju un sirdspukstu ritmā tikai uz priekšu, lai sasniegtu brīvības ekstrēmo komfortu, ko sauc par radīšanas vidi. Liesmas ir kā alegorija no iedvesmas pretrunu procesa, kas pārņem ikvienu ceļā uz liktenīgi pareizo patiesības izpratni. Nu nekā personīga, bet ļoti svarīgi – vismaz man,”¹⁹ komentē Kristaps Ģelzis.

Pieejams: <http://videoart.noass.lv/lv/movies/view/62/>

Kristaps Ģelzis “Veļas diena”, 1990. gads

Darbs tapis izstādei “Latvija – XX gadsimta kūlenis 1940–1990” kā veltījums dzejniekam Klāvam Elsbergam, kurš mīklainos apstākļos traģiskā veidā gāja bojā 1987. gadā. Instalācija rada nospiedošas sajūtas ar svina smaguma pielieto kreklu krokām un ielocēm, kas žūst sastinguši laikā, blakus kaila vīrieša figūra kājām gaisā, elektroniskais pulkstenis skaita sekundes. Tieši šeit pirmo reizi akcentējas mākslinieka sarkastiski ironiskā intonācija, kas vēlāk kļūst par raksturīgu mākslinieka darbu iezīmi.²⁰ “[...] Izvēlēdamies svinu kā materiālu izkārtu apģērbu formām, [...] Ģelzis arī pieteica savu ilgstošo interesi par aizklāšanai un iezogošanai piemērotiem materiāliem – svina plāksnēm, alumīnija ekrāniem, tērauda režģiem

¹⁸ Runkovskis, Ivars. Kristaps Ģelzis. *Latvijas Jaunatne*, 30.09.1993.

¹⁹ Kristaps Ģelzis. *Nekā personīga*. “Noass” videoarhīvs, [skatīts: 20.12.2015.], pieejams: <http://videoart.noass.lv/lv/movies/view/62/>

²⁰ Iltnere, Anna (2010) *Kristaps Ģelzis*. Rīga: Neputns, 29. lpp.

un drāšu pinuma žogiem.”²¹ Simboliski un dramatiski caur Klāva Elsberga prizmu mākslinieks runā par indivīda un pasaules sadursmi, aiziešanu kopumā. Nozīmīgs ir nebeidzamais laika motīvs: “Šoreiz nojukušais laiks – katrs pulkstenis rāda savu laiku. Nepareizā laikā ir grūti stāvēt pareizi ar kājām uz zemes. Nedzīva svina veļa dveš nāvi. Cilvēka nāvi? Laika nāvi? Visa veida patiesību nāvi?”²² “[...] Laiks neapstājas, cilvēks kūleņo un pazūd, bet materiālistiskā vide, pēc kā tas dzenas, mainoties būs mūžīga.”²³

Kristaps Ģelzis “Stāvvietā”, 1994. gads

Darbā redzama starptautiski atpazīstamā zilā stāvvietas zīme ar balto P burtu, kas pārcelta netradicionālā vidē – uzarta lauka vidū Zemgalē. Darbā savienots vai drīzāk pretstatīts divu pasaulu nošķīrums – starptautiskais un lokālais. Kā plaista starp angļu valodā dzimušo simbolu un tā manifestāciju lokālajā realitātē – “stāvvietā”. “P burts šķita daudz labāk piemērots, lai norādītu uz zīmes apkārtni, proti pļavu, iekams urbanizācijas ietekmē tā tiek noasfaltēta kā stāvvietā,”²⁴ komentē mākslas zinātnieks Marks Allens Švēde.

Kristaps Ģelzis “Daugavas oranžie delfīni”, 2007. gads

Lielformāta akvareļi, kas veidots pludināšanas tehnikā, zilajos ūdeņos peld oranži delfīni. Sižeta pamatā ir reāls piedzīvojums, komentē Kristaps Ģelzis: “Ceļojot pa Vidusjūru ar jahtu, tās kursam brīžiem pievienojās ziņkārīgu delfīnu bars. Veids, cik rotaļīgi un dzīvespriecīgi tie pavadīja mūsu laivu, atstāja uz mani neaizmirstamu iespaidu. Vēlāk darbnīcā, gleznojot šo sižetu, fonā klausījās radio, kurā ik stundu tika raidītas aktuālās ziņas no Latvijas. Tajā laikā bija daudz informācijas, kas bija saistīta ar Tautas partijas aktivitātēm. Politiskā izveicība, dabiskā pārliecība, ar kādu šīs partijas pārstāvji eleganti peldēja pa apstākļu straumi, manī radīja līdzību ar šīm skaistajām zivīm. Tas arī bija labs iegants atrast kontrastējošu krāsu elementu kompozīcijā.”²⁵ Citādākā prizmā – apkārtējās vides kontekstā, oranžos delfīnus interpretē mākslas zinātniece Sniedze Sofija, piedēvējot tos ekoloģiski šausminošiem mēsliem, atkritumiem, kas ir kļuvuši par hronisku mūsu sabiedrības sastāvdaļu.

²⁶ Turpretī Jānis Taurens norāda uz pastāvošo iespēju oranžo delfīnu krāsas izmantojumu

²¹ Švēde, Marks Alens. KRIX jeb Vai jūs pazīstat cilvēku, kurš jums uzbruka? No: Riņķe, Inese (2005) Katalogs: *Kristaps Ģelzis*. Rīga: Rīgas galerija, 15. lpp.

²² Ansons, Elita. Latvija – XX gadsimta kūlenis. 1940. – 1990. gads. *Cīņa*, 06.05.1990.

²³ Dripe, Jānis. Latvija – XX gs. Kūlenis. 1940. – 1990. *Izglītība*, 21.02.1990.

²⁴ Švēde, Marks Alens. KRIX jeb Vai jūs pazīstat cilvēku, kurš jums uzbruka? No: Riņķe Inese (2005) Katalogs: *Kristaps Ģelzis*. Rīga: Rīgas galerija, 5. lpp.

²⁵ Ģelzis Kristaps. No: Slava Laima (2013) *Bez sienām ABLV Bank kolekcija Laikmetīgās mākslas muzejam*. Rīga: Neputns, 362. lpp.

²⁶ Sniedze, Sofija. Akvareļi un domu ķeskas. *Neatkarīgā Rīta Avīze*, 08.06.2007.

saistīt ar mākslinieka Ojāra Pētersona daiļradi, kurā konsekventi izmantota oranžā krāsa. Tādējādi mākslas darbā paver dažādu interpretāciju līdzpastāvēšanas iespējas.

Kristaps Ģelzis “Brīvā kartupeļu ēdāja izbāzenis”, 1997. gads

Mikipeles tēls piedzīvo mutācijas un transformācijas dažādos Kristapa Ģelža darbos līdz ar kapitālistiskās sistēmas straujo ienākšanu 90. gadu sākumā. Šajā darbā Mikipele radīta biedējošā un satraucošā interpretācijā, kā izbāzenis piekārtas pie sienas ar brieža ragiem, izkārtu mēli, acīs kāri vīdot Minnijas tēlam. Marks Allens Švēde akcentē, ka Minnija un Mikijs kļuva plaši pazīstami, kad tika izplatīti ar McDonalda *Happy meals*, kā arī televīzijas, kino, rotaļlietu, apģērba starpniecību. Kristaps Ģelzis apliecina šī grauzēja pasaules vēstneša virtuozi, pats izplatot fotogrāfijas, skulptūras, t-krekļus un arī kādu skaņdarbu.²⁷ Mākslas darba nosaukums vedina uz asociāciju ar Vincenta Van Goga 1885. gadā tapušo gleznu “Kartupeļu ēdāji”. Šeit Mikipele uztverama kā tukšu simbolu piesārņojums, kā globālā laikmeta popkultūras elementu izbāzenis, kas uzglūn mūsu ikdienā uz katra soļa. Bezpersoniski un virspusēji tie pārņem sabiedrību. “[...] mikimausu būšana – tā ir miskastnieku būšana, miskastnieku tēli, cilvēka slinkuma, tās sabiedrības, kurai visu iebaro ar karotīti, tēli, neviens nekur neiedziļinās... Brendi tie ir,”²⁸ komentē mākslinieks.

Pieejams: <http://www.rigasgalerija.com/bilde.php?id=1631&lang=>

Kristaps Ģelzis Latvijas ekspozīcijā 54. Venēcijas mākslas biennālē “Mākslīgais miers. Laikmetīgā ainava”, 2011. gads

Ekspozīciju veidoja lielformāta ainavu gleznojumi ūdens akrila pludināšanas tehnikā. Tumšā telpa tika izgaismota ar luminiscējošo gaismu, lai atsegtu un izceltu gleznojuma faktūras, savdabīgā veidā iesaistītu skatītāju mākslas darba uztveres procesā, neona gaismās atklājot spīdošas zobu rindas vai baltos apģērba gabalus. Gleznojumi veidoti kā ainavas abstraktā krāsu un faktūru plūdu. Ekspozīcijas ietvaros mākslinieks apcerēja dabas ritma, pasaules un cilvēka mijiedarbības procesus, piecās gleznās atklājot dažādu diennakts laiku pārmaiņas. “Debesis aizņem lielāko daļu. Pilsēta jau tikai pamats, statiskais punkts, pār kuru pārtraucas uz neatgriešanos dabas un laika pārmaiņas. [...] Aust rīts. Mēs atkal mostamies ar spēku un apziņu, ka ir iespējams viss cerīgais un skaistais. Pats dabas ritms mūsos nostiprina nedrošo un traušo tikko vēlreiz modušos drosmes sajūtu. [...] Pārbaudu aizgājušo dienu kā naudu – vai tā ir īsta, ar luminiscējošo gaismu. Lielākajā daļā redzu tikai lielu, notecējušu,

²⁷ Švēde, Marks Allens. Dundurs un viņa ziede. No: Rogule, Astrīda (2011) Katalogs: *Kristaps Ģelzis, Mākslīgais miers: (laikmetīgā ainava)*. Rīga: INDIE.

²⁸ Slava, Laima. Pārsteidzošās pārvērtības jeb Kristapa Ģelža māksla “Rīgas galerijā”, intervija ar Kristapu Ģelzi. *Studija*, 06.07.2007. 31. lpp.

daudz slāņainu procesu un drusku nogulsnes pie horizonta. Sīkas, spilgtas, haotiskas. Kā mūsu laika atspīduma analīze,”²⁹ pavadošajā ekspozīcijas materiālā norādījis Kristaps Ģelzis. Gleznojumi tapa uz vietas Venēcijā, līdz ar to mākslinieka sākotnējā iecere atainot eksistenciāli smeldzīgu noskaņu par cilvēka attiecībām ar pasauli pārtapa atklāsmēs, ko sniedza Venēcijas romantizētā ikdiena.

²⁹ Ģelzis Kristaps. Mākslīgais miers (Laikmetīgā ainava). *Diena*, 03.06.2011.

IZMANTOTĀ LITERATŪRA

1. Arne, Ilona. *Kristaps Ģelzis*, [skatīts: 20.12.2015.], pieejams: <http://www.makslaxogalerija.lv/lat/makslinieki/kristaps-gelzis/>
2. Austriņš, Raivis (2008) *Supergrafiķi*. Rīga: Neputns, 17. lpp.
3. Bankovskis, Pēteris. Krustpunktus meklējot. *Liesma*, 01.10.1988., Nr. 10.
4. Dripe, Jānis. Latvija – XX gs. Kūlenis. 1940. – 1990. *Izglītība*, 21.02.1990.
5. Ansone, Elita. Latvija – XX gadsimta kūlenis. 1940. – 1990. gads. *Cīņa*, 06.05.1990.
6. Ģelzis Kristaps. Mākslīgais miers (Laikmetīgā ainava). *Diena*, 03.06.2011.
7. Ģelzis Kristaps. No: Slava Laima (2013) *Bez sienām ABLV Bank kolekcija Laikmetīgās mākslas muzejam*. Rīga: Neputns, 362. lpp.
8. Iltne, Anna (2010) *Kristaps Ģelzis*. Rīga: Neputns, 71. lpp.
9. Iltne, Anna. Kristaps Ģelzis. No: Brice, Mairita, Meistere, Una, Rudzāte, Daiga (2013) *2007 – 2012 Latvijas Laikmetīgā māksla. Purvīša balva*, Rīga: Arterritory.com, 138. lpp.
10. Kristaps Ģelzis CV. No: Rogule Astrīda (2011) *Katalogs: Kristaps Ģelzis, Mākslīgs miers: (laikmetīgā ainava)*. Rīga: INDIE.
11. Kristaps Ģelzis. *Nekā personīga*. “Noass” video arhīvs, [skatīts 20.12.2015.], pieejams: <http://videoart.noass.lv/lv/movies/view/62/>
12. Pelše, Stella. *Perfektās provokācijas un paradoksi. Mākslinieks Kristaps Ģelzis*, [skatīts 21.12.2015.], pieejams: <http://www.delfi.lv/kultura/news/art/perfektas-provokācijas-un-paradoksi-makslinieks-kristaps-gelzis.d?id=39277495>
13. Runkovskis, Ivars. Kristaps Ģelzis. *Latvijas Jaunatne*, 30.09.1993.
14. Slava, Laima. Pārsteidzošās pārvērtības jeb Kristapa Ģelža māksla “Rīgas galerijā”, intervija ar Kristapu Ģelzi. *Studija*, 06.07.2007. 31. lpp.
15. Sniedze, Sofija. Akvareļi un domu ķeskas. *Neatkarīgā Rīta Avīze*, 08.06.2007.
16. Svece, Artis. Uguns kurs ūdens krāsā. Intervija ar Kristapu Ģelzi. *Kultūras Diena*, 01.06.2007.
17. Švēde, Marks Alens. KRIX jeb Vai jūs pazīstat cilvēku, kurš jums uzbruka? No: Riņķe, Inese (2005) *Katalogs: Kristaps Ģelzis*. Rīga: Rīgas galerija, 7. lpp.
18. Švēde, Marks Allens. Dundurs un viņa ziede. Rogule Astrīda (2011) *Katalogs: Kristaps Ģelzis, Mākslīgs miers: (laikmetīgā ainava)*. Rīga: INDIE.